

LA SOBIRANIA, LA NACIÓ I LA CONSTITUCIÓ ESPANYOLA

BORJA DE RIQUER

Catedràtic d'història contemporània,
Universitat Autònoma de Barcelona

Aquests darrers dies els polítics catalans han discutit de manera reiterada sobre el concepte de sobirania. No vull entrar en aquest complex concepte, més propi de la teoria política, sinó només aportar unes consideracions en tant que historiador.

La idea de sobirania està clarament associada a l'existència de ciutadans lliures dins la nova societat nacional del liberalisme. Així, la font legítima de la sobirania espanyola, segons la Constitució del 1978, és la tesi que els ciutadans d'aquest estat formen part d'una sola nació, Espanya, que ja existia prèviament. A partir d'aquesta consideració contundent, molts polítics i jutges han actuat com a guardians de l'ortodòxia nacional espanyola. No han acceptat mai l'existència d'altres col·lectius de ciutadans que es poden sentir diferents, i fins i tot han negat que aquests tinguin una altra identitat nacional. Aquests polítics i jutges defensen amb vehemència que no hi ha més nació que la seva. El seu nacionalisme és, de fet, com una mena de creença integrista. L'individu no és un subjecte autònom amb capacitat de lliure decisió, sinó un simple membre d'un col·lectiu predeterminat al marge de la seva voluntat, perquè per a ells l'autèntic subjecte de la història és la nació, no els ciutadans.

Ens trobem, així, davant d'una unió mística inseparable de l'individu amb la seva nació, per sempre, des del naixement fins a la mort. La identitat nacional ja ve donada, no és una adquisició voluntària. De la mateixa manera que en els estats confessionals, com

el del franquisme, no es tenia en compte l'existència de ningú que no fos de la «*religión verdadera*», a l'actual Espanya dels nacionalistes espanyols no es pot ser una altra cosa que espanyol. És clar que això ja ve de lluny. L'any 1881 el polític conservador Antonio Cánovas del Castillo, en clara resposta a les tesis federalistes de Francesc Pi i Margall, va proclamar que «*España es una obra de Dios, o de la naturaleza*», és a dir, que no era pas un producte dels homes. Amb aquestes credencials *divines* els nacionalistes espanyols mai han previst la possible existència de ciutadans que considerin que la seva pàtria és una altra. Per a ells això és quelcom incompreensible i antinatural, i també un acte de traïció a la història. Antonio Maura, pel desembre del 1918, davant del projecte d'Estatut català, va pronunciar al Congrés de Diputats una frase molt reveladora d'aquesta actitud: «*No se elige la madre, ni los hermanos, ni la casa paterna, ni la patria en que se nace*». Els principis polítics que inspiren aquesta ortodòxia nacionalista no són electius, ni negociables, ni es poden sotmetre a un referèndum. Com sostenia el falangista Raimundo Fernández Cuesta el 18 de juliol del 1939, «*la existencia de la nación española está por encima de opiniones, argumentos, votaciones y plebiscitos*».

Una de les més grans victòries del nacionalisme espanyol ha estat aconseguir que les seves tesis s'imposessin a l'article 2 de la Constitució del 1978. Jordi Solé Tura, que en fou testimoni directe, va explicar com va anar allò. Després de moltes hores de discussions i de discrepàncies sobre el redactat de l'esmentat article, els ponents constitucionals van rebre un paper procedent de la Moncloa, que segons els van dir venia consensuat amb «*las alturas*». Al paper hi

havia un text, escrit a mà, del qual no es podia tocar ni una coma, i que bàsicament introduïa dues frases: «*la indisoluble unidad de la Nación Española*» i la definició que Espanya era «*la patria común e indivisible de todos los españoles*». Fixeu-vos en aquests dos conceptes tan essencialistes com escassament democràtics: «*indisoluble*» i «*indivisible*».

Així, amb fòrceps i com una clara imposició dels poders fàctics del franquisme —«*las alturas*»— s'imposà el redactat definitiu de l'article 2 que ara els polítics espanyols presenten com a fruit del consens democràtic i de la gran acceptació assolida llavors per la Constitució.

Avui, trenta-quatre anys després, ¿es pot tolerar la permanència de principis constitucionals imposats d'aquella manera? ¿Són acceptables com a democràtics uns preceptes que obliguen a tenir una determinada identitat i que neguen categòricament que n'existixin d'altres? ¿Què passa quan la nació oficial no és acceptada com la pròpia, com l'única i l'exclusiva per importants sectors de la ciutadania? ¿Se'ls imposa per la força aquesta identitat oficial? I, per tant, ¿se'ls nega el dret a decidir el marc polític en el qual desitgen viure, sigui aquest un marc federal, confederal o independent? ¿En funció de quins valors ètics i morals un govern que es diu democràtic i unes cambres legislatives elegides pels ciutadans poden imposar la subordinació nacional a un col·lectiu que s'afirma diferent perquè així ho han manifestat majoritàriament les seves institucions democràtiques: govern de la Generalitat i Parlament de Catalunya? ¿Com és possible que partits que sostenen als seus estatuts que Catalunya és una nació després no votin una declaració que defensa el dret a decidir dels catalans?

Desenganyeu-vos, no hi ha cap possibilitat de fer un debat mínimament civilitzat, ni en termes polítics, ni tampoc en els científics, amb uns interlocutors que sostenen que no hi ha més identitat nacional que la seva. ■

Publicat originàriament a l'Ara,
2/2/2013